

FRANCESC BONAMUSA

Catedràtic d'Història Contemporània de la UAB.

CONFERÈNCIA A LA SEU CENTRAL DEL PSC. 17 d'octubre 2005.

LLUÍS COMPANYS i JOVER

BONA TARDA

En primer lloc, deixeu-me donar les gràcies als organitzadors, en particular a Josep Mª Sala, a tots els presents i recitar uns versos del llibre Tercera Residencia, de Pablo Neruda dedicats a Lluís Companys i al seu assassinat.

“Joven padre caído con la flor en el pecho,
con la flor en el pecho de la luz catalana,
con el clavel mojado de sangre inextinguible,
con la amapola viva sobre la luz quebrada,
tu frente ha recibido la eternidad del hombre,
entre los enterrados corazones de España”

Fa quinze anys (1990) hi hagué un conjunt d'actes dels socialistes catalans sobre Companys. Em citaré tres. Una Exposició sobre Companys, al Palau de la Virreina, on en el catàleg Josep LL. Martín incorporà una introducció a la vida política de Companys, junt al pròleg de la regidora Mª Aurèlia Capmany. Així mateix Isidre Molas realitzà una conferència a la Fundació Campalans. I, per últim, es desenvolupà un cicle de conferències sobre Companys organitzat per Xarxa Cultural, en el que hi vaig col·laborar. De fet, recordant aquells actes penso iniciar la xerrada amb unes idees sobre la Història d'aquest país, que ja vaig exposar aleshores i que són les que foren dominants entre els dirigents del règim militarista i feixista. Un concepte que podem qualificar amb tota precisió, com veurem, de **concepte celtibèric** i que és el que varem rebre els que poguérem gaudir d'Escola, Institut i Universitat.

José Luís Arrese "Secretario General del Movimiento" per commemorar el mil·lenari de Castella, a Burgos, el setembre del 43 (en plena Guerra mundial), fa una disquisició que és tot un compendi celtibèric sobre la història, quan afirma "**La historia de España empieza en la conjunción de la celtiberia con el cristianismo. Es entonces cuando encuentra su camino, cuando ve su ser pletórico y viril, y desde entonces vive en defensa siempre de su razón de ser. Logra primero la unidad, convirtiendo a romanos y godos y expulsando a moros y judíos; emprende la labor de llevar esa unidad de destino en lo universal bautizando a América, luchando por la fe en Lepanto y defendiendo la pureza católica en Trento, y cuando la herejía amenaza con destruir a Europa, España quiere evitar la decadencia de Occidente; pero cae derrotada en la Paz de Westfalia y Europa se entrega a Lutero, y después a Rousseau, y después a Marx. Hasta que viene el 18 de julio, porque el 18 de julio fue para lograr la unidad de destino en el universo**".

Evidentment, segons aquests feixistes, per arribar a superar tots aquests errors calia una guerra. Ho proclamava ja Onésimo Redondo quan escriu en una manxeta del periòdic "Libertad" (quina ironia !), el gener de 1932: "**Para evitar el regreso de España al salvajismo, frente a las hordas sanguinarias y capitaneadas por los invasores rojos, no hay más que un camino: la guerra. ¡ VIVA LA GUERRA!**

Així el governador civil de Barcelona , Wenceslao González Oliveros, l'agost del 39, podia afirmar: **"Nuestro formidable ejército, creación asombrosa del Caudillo, vino aquí en marcha triunfal a salvar a los buenos españoles y a vencer, pero no a convencer, a los enemigos de España. Que no se imaginen, pues, que nos urja adoptar una indigna actitud depreciatoria, para tratar de convencerlos"**.

No oblidem els catalans que van guanyar la guerra, entre ells, José Fontana Tarrats, comerciant i industrial de l'oli, de Reus, que també utilitzà la història i qualificà al president Companys de **"Robespierre de Catalunya"** i a Lluís Mestres, comissari del Govern de la Generalitat a Tarragona, de **"Robespierre de Tarragona"**. Hom podria esperar que el malvat fos Stalin, doncs no, és Robespierre. Sempre amb la vista enrere. El mal ja ve de fa segles. Ja ho va dir Franco a Barcelona el 26 de gener de 1942, tres anys exactament de l'entrada de l'exèrcit rebel a la ciutat comtal, quan afirmà **"Sois una de las regiones más activas de la gran España que durmió en tres siglos de decadencia"**.

Anem doncs pel "Robespierre de Catalunya", sentenciat abans del seu segrest i sense possibilitats de sobreviure com es pot deduir de les idees i conceptes exposats per Arrese, Onésimo Redondo, Gonzalo Oliveros, Franco.

DESCLASSAT I REPUBLICÀ

Companys, nascut fa 123 anys a El Tarròs (Pla d'Urgell) es un personatge incòmode. Naixé en una família benestants i nombrosa (4 germans i 3 germanes). Estudià en el Liceu Políglota de Barcelona on inicià la seva amistat amb Francesc Layret que seguí durant els seus estudis de Dret (1898-1904) a la Universitat de Barcelona. Un Layret que li marcà també les seves primeres activitats polítiques amb l'Associació Escolar Republicana i iniciant la seva tasca periodística al fundar "La Aurora" (1906).

Fou un polític desclassat i republicà i, com he dit, també un personatge incòmode i no solament pels feixistes. I s'observa en les acusacions, crítiques velades, omissions volgudes, reticències, comentaris que, de tot i més, es produïren en el moment de valorar la seva gestió política, als anys 30 i posteriorment fins i tot avui en dia.

Fonamentalment fan referència a dues qüestions, tot i que també hi apareixen a vegades les seves relacions amb el sexe femení. Les dues qüestions son: 1) la seva catalanitat. Si tenia o no suficient tradició o pedigrí de polític catalanista per ser president de la Generalitat de Catalunya. i 2) si les seves relacions amb el món obrer, les organitzacions obreres, i més concretament amb el moviment anarcosindicalista, podien afectar o havien afectat les seves decisions de govern durant la República i, sobre tot, durant la guerra.

DE RABASSAIRES I SINDICALISTES

Desclassat com he dit per que molt aviat començà a col·laborar no amb els grans propietaris de la terra, sinó, precisament, amb els que tenien empleats: els rabassaires. Amb ells hi mantindrà una estreta relació 1) al convertir-se en un element bàsic i fonamental de la creació de la Unió de Rabassaires, entre 1921 i 1922 i com a director del seu portaveu de premsa "La Terra", mentre era reelegit diputat per Sabadell i 2) durant la República en particular els anys 1931 i 1934.

A més es relacionà amb el moviment sindicalista junt amb Francesc Layret i mantení a través de Salvador Seguí, el "Noi del Sucre", llavors secretari general de la

CNT a Catalunya, una estreta relació amb el món anarcosindicalista. Són els anys posteriors a la Primera Guerra Mundial, quant arribà la crisi econòmica i social, sobre tot a l'ampli sector de la indústria tèxtil. Són anys de vagues com la vaga general de La Canadenca (1919), del paper cabdal de Salvador Seguí, del lock auk empresarial, del enduriment de la Patronal reunida, de Martínez Anido al govern civil, de la detenció de Companys i Layret, del pistolerisme patronal i sindical, de l'assassinat de Layret i de Salvador Seguí, del sindicalista Evelio Boal, del cap del govern Eduardo Dato, etc. En tot cas, no es correcte tot allò de què en alguns moments algú plantejà i que encara a vegades es diu: que Companys havia donat durant la Guerra Civil el Govern de Catalunya als de la FAI perquè ell havia estat advocat de la FAI. Es absolutament mentida. Primer perquè quan ell està en relació amb el món anarco-sindicalista, que són els anys posteriors a la Primera Guerra Mundial, la FAI no existia, i a més les seves relacions foren amb els sindicalistes com també ho foren les d'un altre posterior dirigent d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), Joan Casanovas, i no amb els grups anarquistes.

REPUBLICÀ I CATALANISTA

Respecte a la seva activitat republicana i catalanista, Companys passà per diversos moviments republicans. Cal dir, que el moviment republicà en aquells moments estava força desorganitzat. Pel 1911 ingressà a la Unió Federal Nacionalista Republicana i presidí les seves Joventuts. Després passà al Partit Reformista promogut per Melquiades Alvarez i que se li recordarà posterior com actitud no catalanista; però es que cal dir que Companys deixa la UFNR quant aquesta s'alià amb els lerrouxistes. Seguí la seva activitat periodística a "La Publicidad", primer i participant amb Layret en la fundació de "La Lucha", amb qui també havia fundat el Bloc Republicà Autonomista i més tard el Partit Republicà Català pel qual havia estat elegit diputat per Sabadell ocupant l'escó que havia ocupat Layret, assassinat pel 1920.

Després, ja és prou conegut que pel març de 1931 fou un element clau en la fundació d'Esquerra Republicana de Catalunya, en la què es troben els sectors procedents del nacionalisme més radical, Estat Català, amb Macià al capdavant i Ventura Gassol o Dencàs, etc., amb els quals va tenir alguna diferència més tard; els del grup sorgit a l'entorn del periòdic "L'Opinió", un sector una mica més benestant, republicà i catalanista amb en Lluhí i Vallescà, etc.; el sector que era d'obediència republicana com Companys o Marcel·lí Domingo, per exemple, que venia del Partit Radical Socialista. i quart, un conglomerat de gent de comarques (l'Albert Torres per Lleida, l'Andreu Abelló per les comarques tarragonines, o en Josep Irla, que després serà president de la Generalitat a l'exili, per les comarques gironines.

Fou un home d'acció i penso que el més important és que després de les eleccions, com a home d'acció, es llançà i proclamà la República. Macià proclama la República Catalana, a la tarda. Però qui fou a Espanya el primer que es llançà, pujà al balcó de l'Ajuntament d'una ciutat important (Barcelona) i li digué a l'alcalde monàrquic que proclamava la República?. Fou Lluís Companys i això posa entre l'espasa i la paret al Comitè Provisional de la República de Madrid (Alcalá Zamora, Azaña, Lerroux, Miguel Maura....) i als republicans de tot Espanya, perquè resulta ser que una ciutat del pes de Barcelona havia proclamat la República al migdia del 14 d'abril mentre que el règim monàrquic, amb el Rei al capdavant, encara es mantenia.

D'inmediat Companys passà a ser alcalde i poc després governador civil de Barcelona, diputat i cap de la minoria parlamentària catalana a les Corts republicanes de

Madrid. Com a cap de la minoria parlamentària intervingué en un conjunt de temes fonamentals com el debat sobre la Constitució, la discussió sobre l'Estatut, sobre la Llei de congregacions religioses i sobre la Llei de Reforma Agrària, entre altres. Elegit diputat, vicepresident i president del Parlament de Catalunya quan aquest es constitueix, d'acord amb l'Estatut. Ocupà la cartera ministerial de Marina durant uns mesos, en el marc dels acords entre republicans i socialistes. Precisament, quant li preguntaven per la seva catalanitat, responia "soc més català que mariner i he estat ministre de Marina".

PRESIDENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

I arribem a la mort de Macià pel Nadal del 33. Després de alguna discussió sobre la seva idoneïtat com a President, d'acord amb les qüestions plantejades anteriorment, Companys fou elegit president de la Generalitat el 31 de desembre del 33 i es trobà amb dos problemes importants.

1) Un era la paràlisi que es produïa amb els traspassos de serveis, arran del triomf de la Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA) i del Partit Republicà Radical (PRR) en les eleccions legislatives a Espanya un mes abans. Tot i que la CEDA, havia obtingut més vots, el president de la República, Alcalá Zamora, no encarregà Govern a Gil Robles, degut a les seves declaracions manifestament antirepublicanes, sinó que l'encarrega a Lerroux, del PRR. Així doncs si bé els primers governs del Partit Radical són sense la CEDA, a partir d'aquell moment, es frenen els traspassos de serveis. És un moment greu amb el qual es troba Companys.

2) L'altre qüestió important és la Llei de Contractes de Conreu. Companys coneix el món agrari a través de la Unió de Rabassaires, que és una de les bases electorals importants d'ERC. El tema de la Llei de Contractes de Conreu és complicat.

Als anys 30, en els moments de la Reforma Agrària a tot Espanya, aquí es planteja la revisió dels contractes de conreu per tots aquells pagesos que pensen que se'ls ha fet un contracte abusiu. A partir d'aquest moment es produeix un gran moviment de petició de revisió de contractes de conreu que les instàncies judicials comencen a denegar, amb la qual cosa s'obre una agitació rabassaire important. De fet, a finals de 1931, el president Macià; el governador civil, l'Amadeu Aragay, d'ERC i de la Unió i el mateix Companys poden trampejar. Però els rabassaires són una base electoral d'ERC, que és el partit del Govern i de l'Ajuntament de Barcelona- el més important- i de molts més ajuntaments catalans. Per tant, l'ERC s'ha de distribuir entre Madrid (minoria parlamentària), l'Ajuntament de Barcelona, la Generalitat, i d'altres ajuntaments. Un partit que feia un mes que s'havia creat i que, per tot plegat, recollia molta militància d'al·luvió, on s'hi trobaven bons i indesitjables. La no dependència, però sí necessària correspondència amb els rabassaires els portà a la necessitat de fer una nova llei que regulés el tema de la contractació i la propietat de la terra a Catalunya, que fou la **Llei de Contractes de Conreu**. Era una llei moderada. Pensem que des del punt de vista social ERC es movia entre sectors liberals i socialdemòcrates. En la llei es plantejà la possibilitat de l'accés dels pagesos, dels rabassaires, a la propietat de la terra, a llarg termini i amb indemnització al propietari. La llei fou aprovada pel Parlament de Catalunya i presentada al govern de Madrid. Però, en les eleccions a les Corts de Madrid havia guanyat la dreta a Espanya i també a Catalunya. Fruït d'aquesta situació la minoria catalana a Madrid estava en mans de la Lliga, mentre que el Parlament i el govern de la Generalitat de Catalunya i la majoria dels ajuntaments eren d'esquerra. Així, doncs, quant el govern català envià la Llei de Contractes de Conreu a Madrid, es trobà amb l'oposició no solament de la majoria parlamentària espanyola, sinó també de la minoria catalana que a més eren propietaris de terra i estaven relacionats amb

l'Institut Català Agrícola de Sant Isidre. Per tant, el primer que plantejaren fou que la Generalitat no tenia atribucions legislatives sobre la política social agrícola i el Tribunal Constitucional dictaminà el mateix.

OCTUBRE DEL 34

Amb tot aquest procés arribem pràcticament a l'octubre del 34 amb el conflicte rabassaire obert i la incorporació d'elements de la CEDA en el govern de Madrid que feu esclatar el món obrer i la vaga general, fonamentalment a Catalunya i a Astúries. Amb una diferència: a Astúries s'hi sumà la CNT i a Catalunya, on era la central sindical majoritària, no. Per tant a Catalunya la vaga general, un pèl coixa sense la CNT, fou organitzada fonamentalment pel BOC dirigit per Joaquim Maurín, l'Esquerra Comunista de l'Andreu Nin i la gent de la Unió Socialista de Catalunya. Davant d'aquesta situació és quan Companys plantejà la proclamació de l'Estat Català dins la República Federal Espanyola. Institucionalment fou un aixecament contra l'estat. Des d'un punt de vista polític, ell que era un home de nas —i amb la proclamació de la República ho va demostrar- li va fallar, pot ser, una CNT molt penetrada per la FAI. No obstant, davant la situació a la que s'havia arribat no tenia masses sortides, doncs darrera la Llei de Contractes de Conreu i havien els rabassaires i el que significaven políticament i electoralment.

El president Companys, el govern de la Generalitat, l'Ajuntament de Barcelona, desenes de regidors i alcaldes i milers de pagesos foren detinguts a tot Catalunya. Els vaixells ancorats als ports de Barcelona i de Tarragona, s'ompliren de detinguts. Per tant, alguna mobilització important sí que hi havia estat. És en aquest moment que ell diu amb sorna a alguns d'Estat Català que “ara no podreu dir que no sóc català”. Però no devia tenir temps de dir-li al conseller de Governació, un dels homes representatius del catalanisme més radical, en Josep Dencàs, que va fugir per les clavegueres del mateix Palau i va anar a parar a l'Itàlia de Mussolini. En canvi, Companys i centenars de pagesos foren empresonats. Companys, després de rendir-se al general en cap de la Divisió de Catalunya, Domènec Batet i recomanar per ràdio la rendició, fou empresonat primer al vaixell Uruguai i després condemnat a 30 anys al presidi d' El Puerto de Santa Maria

La repressió a Catalunya fou dura, tot i que no sagnant com a Astúries (on hi ha un nombre molt elevat de morts), entre altres raons perquè el general Batet, aconseguí imposar l'ordre militar solament amb algun mort d'Estat Català Proletari a les Rambles de Barcelona. En canvi, a Astúries, el coronel Yagüe amb la Legió feu estralls en les conques mineres, tot sota la direcció del general Franco. De fet, Catalunya perdé la seva autonomia fins el febrer del 36 amb les noves eleccions que guanyaran les esquerres, aquesta vegada formant un front polític que, en el cas català, anirà des d'ERC fins el POUM; des de Companys fins a Joaquim Maurín. El Front d'Esquerres, dit Front Popular a la resta d'Espanya, triomfà i es reconstituí el govern de la Generalitat, es recuperà l'Estatut i es proclamà l'amnistia política i s'allibera a tota la gent que encara estava a la presó.

LA GUERRA CIVIL

El 19 de juliol Catalunya es despertà amb l'aixecament militar que havien iniciat Franco i l'exèrcit africanista al Marroc i Mola amb forces militars i carlines. El president Companys, com un home d'acció responsable es plantà a la conselleria de Governació i junt amb el conseller Josep Maria Espanya- els dos únics membres del

govern de la Generalitat que el 19 de juliol estigueren on havien d'estar des de els primer moments- fan front als primers moments del cop militar, tot organitzant, amb el Comissari d'Ordre Públic, Escofet, les forces dels cossos d'Investigació i Vigilància, de Seguretat i Assalt, de Mossos d'Esquadra i esperant l'actitud de la Guàrdia Civil que, finalment, es posà a les ordres del poder constituït democràticament. Ben aviat hi arribà Tarradellas, que s'havia separat d'ERC, tot creant, amb d'altres ex-militants d'ERC, el Partit Catalanista Republicà. El Parlament estava tancat per vacances i dels diputats, uns estaven de vacances i altres responien que no podien sortir de casa perquè hi havia trets al carrer. Els que no estaven de vacances eren alguns militants d'ERC, els comitès de defensa dels partits i les sindicals obreres, en particular CNT-FAI, POUM, el Partit Català Proletari i la Unió Socialista de Catalunya (que pocs dies després fundaven el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)).

Aquí trobem l'altre element discutit de l'actitud política de Companys. Alguns sectors diuen que Companys lliurà el govern a la CNT-FAI. Això és tant poc rigorós com parlar de revolució i contrarevolució durant la Guerra Civil. A Catalunya no hi hagué revolució, doncs si parlem de revolució el poder es pren o no. De poc serveix prendre parts de poder i menys si no es disposa de la forma de finançament que permeti la supervivència quotidiana de les classes populars. I aquí arribem a l'atzucac. Una part dels qualificats de revolucionaris per algun sector de la historiografia no articulen la base primària de tot moviment, la subsistència material, o possibilitat de que d'immediat els obrers seguissin obtenint el seu salari necessari per la seva supervivència. El 19 juliol es diumenge i els enfrontament duren ben bé tres dies i arribem al cap de setmana, quan els treballadors cobraven. Qui crearà els mitjans per poder rebre els salaris setmanals (la majoria), doncs fou el govern de la Generalitat el que ho resolgué amb tota la precarietat que es vulgui.

El govern de la Generalitat es trencà els dies 19 i 20 de juliol degut a la rebel·lió militar i feixista; a la manca de recursos institucionals, al no disposar d'atribucions sobre Defensa; a la manca d'empenta d'algun conseller. La mobilització de les forces populars i obreres que participaren activament i de forma conjunta amb les forces d'ordre públic en la lluita contra els rebels provocà un canvi de condicions polítiques que comportà un inicial pacte entre aquestes forces armades i la Generalitat que es traduí en la formació d'un Comitè Central de Milícies Antifeixistes (CCMA) que fou dissolt als dos mesos. La tasca fonamental que s'imposà el CCMA fou aixecar columnes de milícies voluntàries organitzades a l'entorn dels diversos partits i sindicats (la Durruti, la Ortiz, la Del Barrio, la Rovira, la Macià-Companys, etc.) i que en pocs dies es desplegaron pel front d'Aragó.

Precisament per que Companys mantenia bones relacions amb algun sector de la CNT hi hagué la facilitat del pacte indicat, i cal dir també del tant anomenat organisme revolucionari Comitè de Milícies Antifeixistes, el text de base de la seva creació fou elaborat per un polític prudent i moderat com Claudi Ametlla. I fou Tarradellas, d'ERC, qui dissoldrà el CCMA, el setembre del 36, quan com a conseller primer aconseguí sota la direcció de Companys, formar un govern amb totes les forces antifeixistes, inclosa la CNT-FAI (AC, ERC, PSUC, UGT, POUM, CNT-FAI),

Per tant, no es rigorós afirmar que la Generalitat havia perdut el poder. El que pot ser perdé fou el control de l'ordre públic en els primers mesos. El Govern disposà de totes les forces de Seguretat; però la majoria d'aquestes forces hagueren de marxar al front, doncs eren de les poques entrenades militarment i, per tant, les Patrulles de control- amb la participació de tots els partits i sindicats- disposaren de bastant autonomia per bé i per mal. No obstant, les funcions que assumeix el CCMA no contempen les relacionades amb Economia i Finances. Significativament el primer fullet que publicà la FAI a Barcelona no sortí fins el dia 26 de juliol, una setmana després de la derrota dels militars rebels i si bé es

comenta la necessitat d'aixafar el feixisme, no hi ha cap referència de tipus econòmic.

De fet, els anarcosindicalistes - involucrats en l'acció immediata- deixen de banda mecanismes d'Estat, com els financers, perquè no perceben el seu valor estratègic o perquè aquesta acció entra en contradicció amb els seus principis bàsics. La febre revolucionària, barrejada amb un fort ideari anticapitalista, portà a algunes organitzacions obreres, en particular a la CNT-FAI, a considerar secundari el poder de les institucions financeres. Seduïdes pel principi polític de l'apropiació immediata, la seva acció es centrà en l'expropiació de la propietat immobiliària i en una actitud hostil al clergat i a les seves institucions. Es tractà més d'una revolta contra els propietaris i els seus aliats ideològics, que d'una revolució. Per la seva part, el Govern de la Generalitat, presidit per Companys, conservà la gestió de les finances, el control de la radiodifusió, les relacions polítiques i econòmiques amb el govern de la República i les referències internacionals, entre d'altres. Amb dalt i baixos, fins a la tardor de 1937, el Govern assumí competències no contemplades per l'Estatut d'autonomia i relatives a Finances, Defensa, Justícia, i Seguretat interior, etc.

En el mateix sentit, Companys atorgà als Comissaris de la Generalitat a Lleida, Girona i Tarragona la presidència dels Comitès antifeixistes en aquests territoris. D'aquesta manera s'intentà intervenir en aquests comitès- formats pels diversos partits i sindicats- amb homes d'ERC i de confiança del president, com ho indica el nomenament- el mateix 20 de juliol- de Lluís Mestres per la Comissaria de Tarragona, la més complexa perquè estava oberta al front de guerra. Per últim, es creà també la nova figura del Comissari de Defensa de la Generalitat (Lluís Prunés), poc després Departament de Defensa, a càrrec del tinent coronel Díaz Sandino.

S'assumiren funcions de intervenció i control sobre la banca privada, les institucions d'estalvi i les companyies d'assegurances que operaven a Catalunya. Es facilitaren crèdits per regularitzar el pagament de salaris, per descomptar lletres comercials i per atendre les necessitats derivades de les col·lectivitzacions agràries. Es dictaren normes per evitar l'atresorament de monedes, de lingots d'or i plata, de divises, de valors estrangers i de bitllets per tal de facilitar la liquiditat bancària i el proveïment de matèries primes.

La Generalitat assumí funcions no estatutàries a l'emetre bitllets de 2,5, 5 i 10 pts de curs obligatori a Catalunya a partir de setembre de 1936 i fins la seva retirada pel govern de la República, el febrer de 1938. De fet, el departament de Finances jugà un paper fonamental. Flexibilitzà la normativa de les hisendes municipals i en la mateixa línia ocupà, requisà i assumí el control de totes les delegacions del Banc d'Espanya (Barcelona, Tarragona, Reus, Tortosa, Lleida i Girona) i totes les delegacions d'Hisenda. Per últim, el conseller de Finances, Tarradellas des d'octubre del 36, aconseguí facultats excepcionals en l'ordre fiscal, financer i administratiu per tal de realitzar la política d'intervenció. Es podrien citar d'altres fets com el nomenament de caps militars, l'organització de les Indústries de Guerra, la creació de Tribunals Populars, amb la destitució i nomenament de funcionaris judicials. Fins i tot el president Companys assumí la capacitat de commutar les penes de mort, atribució que la Constitució republicana reservava exclusivament al president de la República. Així doncs durant un cert període de temps Catalunya gaudí dels més alts nivells de autodeterminació. L'assumpció d'aquestes facultats que constitucionalment no li corresponien es manifestarà fins i tot en la seva sentència de mort

Aquesta sobirania comportà males relacions amb el govern de la República; amb problemes amb Largo Caballero quan és el cap del govern i amb molts més problemes amb en Negrín. Després, amb els Fets de maig del 37 i la posterior arribada del govern de la República a Barcelona, començà la retirada de totes aquestes atribucions.

En aquests moments en Companys es desesperà, envià diverses cartes a Indalecio Prieto, intentà negociar amb en Negrín, etc. Però no aconseguí res. El govern de la República era una màquina que estava ferida i estem parlant de finals del 37 i principis del 38, i ja comença a estar molt tocada per l'avanç de les forces rebels. Amb tot s'arribà a la batalla de l'Ebre i la Generalitat ja no tenia pràcticament atribucions. La que encara li quedava era enviar els nois de 17 i 18 anys al front de guerra. Al perdre la dura batalla de l'Ebre, a partir de Nadal del 38, Catalunya es veié abocada a l'enfonsament.

EXILI I ASSASSINAT

Ja coneixeu prou la marxa del govern de la Generalitat i que a França, en Companys intentà seguir la pista del seu fill malalt mental, que s'havia perdut durant l'entrada dels alemanys. Companys diu que es quedà pel seu fill i perquè mentre hi hagués tanta gent als camps de concentració, als camps de treball, ell volia estar a França. Fou detingut per la policia militar alemanya i traspassat a la policia espanyola a través del policia Urraca, sota el comandament del Director general de Seguretat del nou règim feixista, Escrivà de Romaní, Conde de Mayalde, anys després ramader de toros braus i alcalde de Madrid. Companys fou portat a Madrid i després d'ésser torturat, arribà a Barcelona. Li muntaren un judici sumaríssim, tot i que ja estava condemnat abans de fer el judici. Fins i tot es feren desfilar un conjunt de testimonis per facilitar l'aparença d'un judici. En tot cas aquests testimonis eren caps de Falange com Carles Trias de Bes; xusma inqualificable com Bravo Montero, fill de Bravo Portillo, que havia estat espia alemany durant la Primera Guerra Mundial i cap de la Policia de Barcelona, conegut per les seves tortures els anys 20, fins que se'l van carregar. Al costat d'aquest hi havia altres testimonis no coneguts que foren posteriorment molt ben recompensats, com el funcionari de la Generalitat Fernández Argüelles i d'altres. Resultat: el que ja era decidit des de la seva detenció: El president Companys fou afusellat la matinada del 15 d'octubre de 1940 a les fosses del castell de Montjuïc, de Barcelona.

Deixeu-me acabar amb uns versos del poema "Lluís Companys" de Josep Carner

**"Era el moment de les tenebres
quan llum no vèieu ni camí
i amagaven la cara els àngels
d'amargues menes de morir
Els grans Traïdors de la terra
varen lliurar-lo al més roí.
(...)**

**El van jutjar quatre fantasmes
de l'eterna Espanya dorment,
amb llurs espases de per riure
i llur orgull, boira en el vent.
Fins que un matí sent la porta:
heus ací la mort, president. "
(...)**

Josep Carner: Lluís Companys Nova Era, Mèxic, 1944.

Moltes Gràcies
Francesc Bonamusa